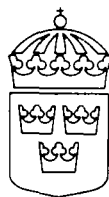

Regeringens proposition 1993/94:112

Disciplinförseelser av krigsmän m.m.

Prop.
1993/94:112

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 13 januari 1994

Bengt Westerberg

Anders Björck
(Försvarsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändringar i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

Den 1 juli 1994 skall de myndigheter som för närvarande ingår i huvudprogram 1-4 i försvarsmakten slås samman till en myndighet som skall kallas Försvarsmakten. Vissa stödmyndigheter som i dag ingår i huvudprogram 5 i försvarsmakten kommer fr.o.m. den 1 juli 1994 att vara särskilda myndigheter utanför Försvarsmakten.

För krigsmän gäller enligt lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. särskilda regler om disciplinansvar. I 21 kap. brottsbalken finns bestämmelser om brott av krigsmän som är tillämpliga vid höjd beredskap. Enligt dessa författningar är vid höjd beredskap all personal som är tjänstgöringsskyldig inom försvarsmakten krigsmän. Hos de myndigheter som i dag tillhör försvarsmakten, men som inte skall ingå i den nya myndigheten, finns sådan tjänstgöringsskyldig personal. I den mån denna personal inte krigsplaceras i den nya myndigheten Försvarsmakten omfattas personalen i fortsättningen inte av disciplinansvarssystemet eller av bestämmelserna i 21 kap. brottsbalken.

Frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan prövas i dag enligt lagen om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. av den myndighet vid vilken krigsmannen tjänstgör eller har tjänstgjort senast. Disciplinärenden skall på myndighetens vägnar avgöras av myndighetschefen eller dennes ställföreträdare. Även efter den nya myndigheten Försvarsmaktens inrättande är det myndigheten som skall pröva frågorna.

Omorganisationen medför dock att det är nödvändigt att bestämma vilka chefer inom myndigheten på regional och lokal nivå som skall vara berättigade att besluta i disciplinärenden. I propositionen lämnas förslag som innebär att sådana chefer anges i lagen.

Propositionen innehåller också förslag om att det åt en kompanichef eller motsvarande chef skall få överlämnas att besluta också om disciplinpåföljden löneavdrag för högst tio dagar.

Vidare föreslås att Försvarsmakten eller någon annan myndighet som handlägger disciplinärenden skall vara behörig att föra det allmännas talan i tingsrätt och hovrätt i disciplin- och ersättningsärenden.

Propositionen innehåller också förslag till ändringar av följdkaraktär med anledning av försvarsmaktens omorganisation.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1994.

Slutligen innehåller propositionen förslag om att en ny myndighet för hantering av pliktpersonal skall inrättas den 1 juli 1995.

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext	5
2.1	Lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation	9
3	Ärendet och dess beredning	11
4	Ansvarssystemet enligt disciplinlagen, m.m.	15
5	Handläggningen i domstol	19
6	Ändringar med anledning av att den nya myndigheten Försvarsmakten inrättas	21
7	Möjlighet för kompanichef eller motsvarande chef att besluta om löneavdrag	26
8	Vem skall föra det allmännas talan i ärenden om disciplinansvar och ersättningsskyldighet i domstol	28
9	En ny myndighet för hantering av pliktpersonal	30
10	Specialmotivering	32
Bilaga 1	Överbefälhavarens promemoria 1991-09-26	34
Bilaga 2	Förteckning över de remissinstanser som avgett yttrande över Överbefälhavarens promemoria 1991-09-26	36
Bilaga 3	Förteckning över de remissinstanser som har avgett yttrande över Betänkande av Åklagarutredningen -90 (SOU 1992:61)	37
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	38
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	41
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 januari 1994	42

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till
 - lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.,
 - lag om ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation,
2. godkänner det som regeringen förordar om nedläggning av Värnpliktsverket och Vapenfristytelsen samt inrättande av en ny myndighet för hantering av pliktpersonal (avsnitt 9).

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

Härigenom föreskrivs att 20, 21, 40, 44, 46, 47, 54 och 60 §§ lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Ärenden som avses i 19 § skall avgöras av myndighetschefen eller, efter regeringens förordnande, av någon annan chef vid myndigheten med lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens tjänstegrad.

Vid Försvarsmakten skall ärenden som avses i 19 § prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag, vid vilken krigsmannen tjänstgör eller, om han inte längre tjänstgör, senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. Försvarsmakten får dock besluta, att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens tjänstegrad får pröva ärendena.

21 §

Myndighetschefen får överlämna åt andra chefer vid myndigheten, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, under förutsättning att

En chef som avses i 20 § får överlämna åt andra chefer som tjänstgör under honom, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, under förutsättning att

1. förfarandet inte kan antas utgöra brott,
2. förseelsen har erkänts och

3. förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar.

3. förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning, extratjänst, *löneavdrag för högst tio dagar* eller utgångsförbud i högst fem dagar.

En kompanichef eller motsvarande chef får dock inte ålägga löneavdrag tillsammans med utgångsförbud.

40 §

Den som har omhändertagit en krigsman skall skyndsamt anmäla detta till *den myndighet som anges i 19 §*. Har omhändertagandet inte redan upphört, skall myndigheten omedelbart pröva om det skall bestå.

Den som har omhändertagit en krigsman skall skyndsamt anmäla detta till *den chef som avses i 20 §*. Har omhändertagandet inte redan upphört, skall *denne* omedelbart pröva om det skall bestå.

44 §

Alkohol drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos den som har omhändertagits på grund av berusning, skall tas ifrån honom. Sådan egendom skall bevisligen förstöras, om inte särskilda skäl talar för att egendomen återställs efter frigivandet. Frågan härom prövas av *den myndighet som avses i 19 §*.

Alkohol drycker eller andra berusningsmedel, som påträffas hos den som har omhändertagits på grund av berusning, skall tas ifrån honom. Sådan egendom skall bevisligen förstöras, om inte särskilda skäl talar för att egendomen återställs efter frigivandet. Frågan härom prövas av *den chef som avses i 20 §*.

Första stycket får tillämpas även i fråga om injektionssprutor och kanyler, som kan användas för insprutning i människokroppen. Detsamma gäller andra föremål, som är särskilt ägnade att användas för missbruk eller annan befattningsmedel med narkotika.

46 §

En krigsman som har ålagts disciplinpåföljd av en chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *myndigheten*. En sådan begäran skall göras skriftligen hos *myndigheten* inom fem dagar från den dag då krigsmannen fick del av beslutet. Mot ett sådant beslut får talan inte föras i annan ordning.

En krigsman som har ålagts disciplinpåföljd av en chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *den chef som avses i 20 §*. En sådan begäran skall göras skriftligen hos *denne* inom fem dagar från den dag då krigsmannen fick del av beslutet. Mot ett sådant beslut får talan inte föras i annan ordning.

En begäran som har kommit in för sent skall inte prövas.

Då *myndigheten* omprövar ett beslut, skall bestämmelserna i 20 och 23-31 §§ tillämpas.

Då ett ärende omprövas enligt första stycket, skall bestämmelserna i 23-31 §§ tillämpas.

47 §

I ärenden om omprövning av beslut om extratjänst eller utgångsförbud får *myndigheten*, om beslutet är verkställbart, förordna att det tills vidare inte får verkställas.

I ärenden om omprövning av beslut om extratjänst eller utgångsförbud får *den som omprövar beslutet*, om beslutet är verkställbart, förordna att det tills vidare inte får verkställas.

54 §

I tingsrätten och hovrätten förs det allmänna talan av *allmän åklagare*.

I tingsrätten och hovrätten förs det allmänna talan av *den myndighet som har meddelat beslutet*.

60 §

En krigsmän som har ålagts ersättningsskyldighet av chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *myndigheten*. Bestämmelserna i 46 § skall därvid tillämpas.

En krigsman som har ålagts ersättningsskyldighet av en chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet *hos den chef som avses i 20 §*. Bestämmelserna i 46 § skall därvid tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994. För disciplin- och ersättningsärenden som har inkommit till en tingsrätt före den 1 juli 1994 gäller dock fortfarande äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 6 och 9 §§ lagen (1993:599) om radiokommunikation skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Det krav på tillstånd som föreskrivs i 3 § första stycket gäller inte för försvarsmakten. Efter hörande av *Överbefälhavaren* beslutar tillståndsmyndigheten om frekvenstilldelning för försvarsmakten och de ytterligare villkor som behövs.

Det krav på tillstånd som föreskrivs i 3 § första stycket gäller inte för Försvarsmakten *eller Försvarets radioanstalt*. Efter hörande av *Försvarsmakten* beslutar tillståndsmyndigheten om frekvenstilldelning för Försvarsmakten *och Försvarets radioanstalt* och om de ytterligare villkor som behövs

9 §

Tillstånd att inneha och använda radiosändare skall på ansökan meddelas, om

1. det kan antas att radiosändaren kommer att användas på ett sådant sätt att annan tillåten radioanvändning i Sverige och i utlandet inte riskerar att bli skadligt påverkad,
2. radiosändaren, tillsammans med avsedd radiomottagare, är så beskaffad i tekniskt hänseende att den uppfyller rimliga krav på en effektiv frekvensanvändning och på möjligheten att verka i den miljö som den är avsedd för,
3. det kan antas att användningen inte kommer att hindra sådan radiokommunikation som är särskilt viktig med hänsyn till den fria åsiktsbildningen,
4. radioanvändningen inte kommer att ta i anspråk frekvensutrymme som behövs för att upprätthålla en rimlig beredskap för utveckling av befintliga och nya radioanvändningar, och

5. det kan antas att användningen inte kommer att inkräkta på det frekvensutrymme som behövs för försvarsmakten.

5. det kan antas att användningen inte kommer att inkräkta på det frekvensutrymme som behövs för Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt.

Tillstånd att inneha och använda radiosändare för sådana utsändningar som förutsätter att sökanden eller någon annan som sökanden utför sändningsuppdrag åt fått medgivande enligt annan lag eller enligt bestämmelser meddelade med stöd av annan lag, får meddelas endast om sådant medgivande föreligger.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994.

Försvarsmaktens omorganisation

Försvarsmakten har sedan länge varit uppdelad i ett stort antal myndigheter som i många avseenden varit självständiga under regeringen. För närvarande består försvarsmakten i fred av mer än 100 myndigheter.

I delbetänkandet Försvarsmaktens ledning (SOU 1991:112) lämnade Utredningen om lednings- och myndighetsorganisationen för försvaret (LEMO) förslag om en genomgripande förändring av det militära försvarets myndighetsstruktur och ledningsorganisation. Förslaget innebär att de myndigheter som för närvarande enligt förordningen (1983:276) om verksamheten inom försvarsmakten ingår i huvudprogrammen Arméförband, Marinförband, Flygvapenförband och Operativ ledning m.m.(huvudprogram 1-4), skall slås samman till en myndighet benämnd Försvarsmakten. Chefen för Försvarsmakten skall benämnas överbefälhavare. Överbefälhavaren skall biträdas av ett högkvarter. Statsmakterna beslutade i enlighet med förslaget (prop. 1991/92:102, bet. 1991/92:FöU12, rskr. 1991/92:337). Den nya myndigheten Försvarsmakten kommer att bildas den 1 juli 1994.

Vissa av de gemensamma myndigheterna som enligt nyssnämnda förordning ingår i huvudprogrammet Gemensamma myndigheter (huvudprogram 5) skall i fortsättningen ligga utanför Försvarsmakten och lyda direkt under regeringen.

LEMO har fortsatt sitt arbete med att överväga hur den verksamhet som i dag bedrivs av de myndigheter som ingår i huvudprogram 5 inom försvarsmakten skall bedrivas i fortsättningen. I huvudprogram 5 ingår för närvarande Försvarets sjukvårdsstyrelse, Fortifikationsförvaltningen, Försvarets materielverk, Värnpliktssverket, Militärhögskolan och Försvarets radioanstalt.

Försvarets sjukvårdsstyrelse skall läggas ned den 30 juni 1994. Dess uppgifter skall övertas av olika funktioner inom Försvarsmakten (prop. 1992/93:100, bil. 5, bet. 1992/93:FöU9, rskr. 1992/93:333). Fortifikationsförvaltningen skall också läggas ned den 30 juni 1994.

Viss verksamhet skall i fortsättningen bedrivas hos det nybildade Fortifikationsverket (prop. 1992/93:37, bet.1992/93:FiU8, rskr. 1992/93:123).

I en promemoria den 21 oktober 1993 (dnr Fo93/2400/MIL) diskuterar LEMO det förhållande som framdeles bör gälla mellan regeringen, Försvarsmakten och Försvarets materielverk i vad avser försvarets materielförsörjning.

Värnpliktsverket utreds inte av LEMO utan har behandlats av Pliktutredningen (Fö 1991:02). Enligt Pliktutredningens förslag (SOU 1992:139) skall Värnpliktsverkets nuvarande uppgifter tas över av en ny myndighet, som skall kallas Totalförsvarets personalverk.

LEMO har i sitt delbetänkande Försvarets högskolor (SOU 1993:42) föreslagit att verksamheten vid Militärhögskolan tillsammans med verksamhet vid Försvarets förvaltningshögskola och Försvarshögskolan skall samlas i en organisation utanför Försvarsmakten. Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1993/94:100 bil. 5) föreslagit att Militärhögskolan och Försvarets förvaltningshögskola slås samman den 1 juli 1994 och bildar den nya myndigheten Militärhögskolan. Vissa frågor som gäller verksamheten hos Försvarets radioanstalt ses över i andra sammanhang.

Bildandet av den sammanhållna försvarsmaktsmyndigheten innebär i väsentliga avseenden nya förutsättningar i fråga om beslutsordningen i disciplinärenden på lägre regional och lokal nivå, som vid förband och skolor.

Den nya organisationen medför vidare att ställning måste tas till om personalen hos de i dag gemensamma stödmyndigheterna i fortsättningen under höjd beredskap skall vara krigsmän och omfattas av bestämmelserna i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. (disciplinlagen) och av bestämmelserna i 21 kap. brottsbalken.

I Pliktutredningens betänkande behandlas disciplinsystemet inom ramen för ett nytt pliktssystem för totalförsvarets personalförsörjning. Med anledning av förslagen har Utredningen om författningsreglering av totalförsvarsplikten (UFT) lämnat delbetänkandet, Lag om totalförsvarsplikt (SOU 1993:36), som bl.a. innehåller förslag till en ny disciplinlag. I förslaget har beaktats de konsekvenser som inrättandet av den nya myndigheten Försvarsmakten får för disciplinansvarssystemet. Enligt förslaget skall i stället för myndighetschefen chefen för det förband, den skola eller det utbildningscentrum där den disciplinansvarige tjänstgör pröva frågor om disciplinförseelse eller åtalsanmälan.

Regeringen kommer i det följande att överväga vilka ändringar som måste göras i disciplinlagen för att anpassa den till den nya myndighetsstrukturen inom försvaret. I propositionen lämnas också ett förslag till ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation. Även denna ändring är föranledd av försvarsmaktens omorganisation.

Kompanichefs befogenheter

I 21 § disciplinlagen föreskrivs att myndighetschefen får överlämna åt andra chefer vid myndigheten, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står

under deras befäl, under förutsättning att förfarandet inte kan antas utgöra brott, förseelsen har erkänts och förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar.

Prop. 1993/94:112

Överbefälhavaren har i en promemoria den 26 september 1991 (dnr Fo91/1938/8) föreslagit att en kompanichef eller en motsvarande chef efter delegation skall få besluta även om disciplinpåföljden löneavdrag för högst tio dagar. I promemorian föreslås dessutom att en del av lagens processuella bestämmelser ändras och vidare görs överväganden om lagens tillämpningsområde. Överbefälhavaren har den 8 juni 1993 förklarat att han endast vidhåller förslaget om att låta en kompanichef eller motsvarande chef få besluta löneavdrag. I den del promemorian avser förslaget om utökad befogenhet för en kompanichef bör den fogas till denna proposition som *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. I *bilaga 2* finns en förteckning över de remissinstanser som avgett yttranden. Yttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fo91/1938/8).

Regeringen kommer i denna proposition att behandla frågan om en kompanichef eller en motsvarande chef skall få besluta även om löneavdrag.

Behörighet att företräda staten vid domstol

I beslut den 31 januari 1992 (dnr 2961-91) har Riksdagens ombudsmän (JO) anført att frågan om behörig företrädare för staten i tvistemål om ersättning för förlorad materiel inte uttryckligen besvaras i disciplinlagen och att ett behov av klarläggande kan finnas (Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 1992/93 s. 269). Beslutet har remitterats till Riksåklagaren och Försvarets civilförvaltning. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet (dnr Fo91/1938/8).

Frågan har behandlats i ett betänkande av Åklagarutredningen -90 Ett reformerat åklagarväsende, Del A (SOU 1992:61). Utredningen har föreslagit att den myndighet som handlägger disciplinärenden skall föra det allmännas talan vid domstol. Betänkandet har remissbehandlats och bereds nu inom Justitiedepartementet. I *bilaga 3* finns en förteckning över de remissinstanser som avgett yttranden över frågan. Remissyttrandena finns tillgängliga i lagstiftningsärendet hos Justitiedepartementet (dnr 92/2972).

Med anledning av JO:s påpekande att det finns ett behov av klarläggande av vem som är behörig att föra statens talan i domstol i ersättningsärenden enligt disciplinlagen tas den frågan upp i denna proposition. Regeringen anser det lämpligt att i detta sammanhang också - på sätt skett i Åklagarutredningens förslag - ta upp frågan om vem som skall föra statens talan i domstol i ärenden om disciplinansvar. Regeringen kommer därför i det följande att överväga om Försvarsmakten

och andra myndigheter som handlägger disciplinärenden skall föra det allmänna talan i tingsrätt och hovrätt i disciplin- och ersättningsärenden.

Prop. 1993/94:112

Total översyn

Överbefälhavaren har i en promemoria den 5 maj 1992 (dnr Fo92/1061/RS) föreslagit att en total översyn görs av disciplinlagen. Med hänsyn till att disciplinansvarssystemet behandlas i UFT:s betänkande, som nu bereds i Försvarsdepartementet, och med beaktande av att disciplinansvarssystemet bör behandlas samtidigt med frågan om ett nytt pliktssystem bör en större översyn anstå tills vidare.

Ny myndighet

Regeringen tar i denna proposition även upp frågan om inrättande av en ny myndighet för hantering av pliktpersonal samt om nedläggning av nuvarande myndigheter på området.

Pliktutredningen föreslår att totalförsvarets försörjning med personal bl.a. skall ske med stöd av en totalförsvarsplikt som ersätter främst den nuvarande värnplikten, civilförsvarsplikten och den allmänna tjänsteplikten. För hanteringen av denna pliktpersonal föreslås att en ny central myndighet inrättas och övertar ansvar från i huvudsak Värnpliktsverket och Vapenfristytelsen, vilka därefter kan läggas ned. UFT har i sina lagförslag utgått från att en totalförsvarsplikt införs och att en ny myndighet bildas.

Pliktutredningens förslag och UFT:s delbetänkande har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanfattning av remissvaren finns tillgängliga i ärendet hos Försvarsdepartementet (Fö93/183/MIL och Fö93/1029/RS).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 2 december 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över det förslag som finns i *bilaga 4*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

Lagrådet föreslår i förtydligande syfte att 20 § disciplinlagen får den lydelse som framgår av yttrandet. Lagrådet anser vidare att den i lagrådsremissen föreslagna ändringen i fråga om beslutsmakten enligt 20 § bör föranleda följdändringar även i 44 § disciplinlagen.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag.

Förslaget till ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation är av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Bakgrund

Före den 1 juni 1987 gällde den ordningen att särskilda straffbestämmelser om brott av krigsmän fanns i 21 kap. brottsbalken. I 22 kap. brottsbalken hade förts samman ansvarsbestämmelser som med något undantag var tillämpliga endast under krig och beredskapstillstånd. Vid sidan av de allmänna påföljder som kunde ådömas enligt brottsbalken fanns disciplinstraff för krigsmän som en särskild påföljdsform. Bestämmelser om när disciplinstraff fick användas fanns i lagen (1973:18) om disciplinstraff för krigsmän.

De militära brottmålen behandlades vid allmän domstol och talan om ansvar fördes av allmän åklagare. Under vissa förutsättningar kunde ett sådant mål handläggas som ett disciplinmål. Då prövade en befattningshavare vid försvarsmakten frågan om straff för brottet. Påföljden var disciplinstraff.

Den reform av det militära straffsystemet som genomfördes den 1 juni 1987 innebar en anpassning till de regler om ansvar som gällde inom samhället i övrigt. Samtidigt infördes ett nytt disciplinansvarssystem för värnpliktiga genom disciplinlagen.

Huvuddragen i det för försvarsmakten nu gällande disciplinansvarssystemet kan anges på följande sätt. Den anställda militära personalen omfattas i fredstid av samma regler som tillämpas på alla anställda inom den offentliga förvaltningen i fråga om disciplinansvar m.m.; i lagen (1976:600) om offentlig anställning finns regler om disciplinansvar. En översyn av lagen har gjorts. Regeringen har med anledning härav lämnat över en proposition till riksdagen (prop. 1993/94:65 En ändrad lagstiftning för statsanställda m.fl.). I propositionen föreslås att bestämmelserna om disciplinansvar skall behållas i sak oförändrade. Vad gäller den värnpliktiga personalen kan i detta sammanhang ett arbetsrättsligt synsätt inte användas, eftersom det inte föreligger något anställningsförhållande mellan försvarsmakten och de värnpliktiga under den tid de fullgör sin tjänstgöring. En strävan vid utformningen av ansvarssystemet enligt disciplinlagen var emellertid att så långt som möjligt anpassa detta till det system som gällde för den anställda personalen. Mot bakgrund härav är ansvarssystemet för de värnpliktiga inte straffrättsligt utan vilar på förvaltningsrättslig grund. Huvuddelen av de gärningar som en värnpliktig tidigare kunde göra sig skyldig till är numera avkriminaliserade och kan inte bestraffas som brott. I värnpliktslagen (1941:967) infördes dock i samband med reformen en bestämmelse om värnpliktsbrott. Enligt denna bestämmelse bestraffas gärningar som tidigare utgjorde lydnadsbrott, undanhållande eller rymning enligt brottsbalken.

Disciplinlagen är tillämplig på krigsmän. Utöver de värnpliktiga är enligt 2 § disciplinlagen viss annan personal krigsmän i fred. Då riket är i krig skall det särskilda militära disciplinansvarssystemet tillämpas på alla som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten samt även på vissa andra grupper med uppgifter inom totalförsvaret (3 § disciplinlagen). Om riket är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara riket har befunnit sig i, får regeringen enligt 4 § disciplinlagen föreskriva att den personal som anges i 3 § skall vara krigsmän.

Särskilda straffbestämmelser om brott av krigsmän finns i 21 kap. brottsbalken, som träder i tillämpning när riket kommer i krig (1 § första stycket). Av 21 kap. 1 § andra stycket framgår att regeringen får föreskriva att kapitlet skall tillämpas, om riket är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i. Enligt 3 § samma kapitel avses vid tillämpningen av kapitlet med krigsmän alla som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten samt vissa andra grupper med uppgifter inom totalförsvaret. I kapitlet föreskrivs straff för lydnadsbrott, grovt lydnadsbrott, rymning, våld eller hot mot förmän, samröre med fienden, undergrävande av stridsviljan, försummelse av krigsförberedelse, obehörig kapitulation, stridsförsumlighet samt tjänstebrott.

Krigsmannabegreppet

Som nyss nämnts bildar krigsmannabegreppet utgångspunkt för tillämpningsområdet för disciplinlagen och 21 kap. brottsbalken. I 2 och 3 §§ disciplinlagen anges vilka som är krigsmän under fred respektive höjd beredskap. I fred är det olika kategorier av den militära personalen som är krigsmän. Den anställda personalen omfattas dock inte av den bestämmelsen. Bestämmelser om försvarsmaktens personalindelning finns i förordningen (FFS 1983:50) om försvarsmaktens personal. I förordningen anges vilka grupper som hör till den militära personalen respektive till den civila personalen. I *punkt 1* i 2 § disciplinlagen anges att värnpliktiga är krigsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga enligt värnpliktslagen. I *punkt 2* nämns kvinnor som utbildas enligt lagen (1980:1021) om militär grundutbildning för kvinnor. Enligt *punkt 3* är de som genomgår utbildning för att få militär anställning vid försvarsmakten krigsmän. I *punkt 4* nämns hemvärnsmän under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga. I *punkt 5* anges de som genom krigsfri-villigavtal eller annat avtal åtagit sig att frivilligt tjänstgöra i befattning inom försvarsmaktens krigsorganisation, under den tid då de är tjänstgöringsskyldiga. Av *punkt 6* framgår slutligen att de som är anställda i utlandsstyrkan inom försvarsmakten är krigsmän, när de tjänstgör utomlands. Av paragrafens utformning följer att den anställda personalen i övrigt är undantagen från disciplinansvarssystemets tillämpning i fred.

Enligt 3 och 4 §§ disciplinlagen får krigsmannakretsen en betydligt större omfattning under höjd beredskap. De kategorier som då blir

krigsmän anges i fem punkter. Enligt *punkt 1* i paragrafen är under sådana förhållanden alla som är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten krigsmän. Detta innebär att också de som är anställda blir krigsmän när de är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten till följd av sina anställningsavtal. Anställd militär personal är yrkesofficerare och reservofficerare. Av 2 § förordningen om försvarsmaktens personal framgår dock att även personal som har civila tjänster blir militär personal, när de med stöd av sina anställningsavtal tas i anspråk för tjänstgöring i försvarsmaktens krigsorganisation. Krigsmän i krig är enligt *punkten 2* vidare polismän som utan att vara tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten är skyldiga att delta i rikets försvar. I *punkt 3* anges som krigsmän i krig skyddsvakter och skyddsområdesvakter som förordnats med stöd av lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. I *punkt 4* nämns alla som annars vistas vid avdelningar av försvarsmakten, när avdelningarna är i fält eller verkar under liknande förhållanden. Slutligen är enligt *punkt 5* också medlemmar i den organiserade motståndsrörelsen krigsmän i krig.

Vid tillämpningen av 21 kap. brottsbalken avses med krigsmän enligt 3 § alla de som ingår i krigsmannakretsen enligt 3 § disciplinlagen.

Disciplinpåföljderna

I 18 § disciplinlagen anges att en krigsman som uppsåtligt eller av oaktsamhet åsidosätter vad han på grund av reglementen, instruktioner eller förmäns order eller i övrigt skall iakttä i tjänsten skall åläggas disciplinpåföljd för disciplinförseelse. I ringa fall skall påföljd inte åläggas.

Disciplinpåföljderna utgörs enligt 10 § disciplinlagen av varning, extratjänst, löneavdrag och utgångsförbud.

Varning innebär enligt 11 § att den felande erinras om att han för framtiden skall iakttä sina skyldigheter i tjänsten. Varning är den lindrigaste disciplinpåföljd som kan användas.

Extratjänst innebär (12 §) att den felande vid högst fem tillfällen utöver den vanliga tjänsten skall utföra handräckning eller någon annan särskild uppgift.

Enligt 13 § får *löneavdrag* bestämmas för högst trettio dagar och innebär avdrag på dagersättning eller motsvarande ersättning. I åtskilliga fall kan inte något löneavdrag verkställas därför att den betalningsskyldige t.ex. ryckt ut. I sådant fall bortfaller inte påföljden. I stället gäller att den som har ålagts löneavdrag skall betala motsvarande belopp.

Utgångsförbud innebär enligt 14 § förbud för den som är förlagd inom ett kasernområde, läger eller motsvarande område att under en bestämd tid, minst sju och högst femton dagar, på fritid vistas utanför det om-

råde som är upplåtet åt en viss avdelning eller utanför en del av ett sådant område. För den som är förlagd ombord på ett fartyg skall utgångsförbudet avse förbud att lämna fartyget.

Enligt 15 § får löneavdrag åläggas tillsammans med utgångsförbud, om det krävs av hänsyn till ordningen inom försvarsmakten. Av regeringens proposition 1985/86:9 om lag om disciplinförseelser av krigsmän m.m., s. 105 f. framgår bl.a. följande. I princip gäller att endast en påföljd skall åläggas för en disciplinförseelse. Vid lindrigare förseelser skall i första hand varning och extratjänst komma i fråga. Vid allvarigare förseelser har man att välja mellan löneavdrag eller utgångsförbud. I princip bör löneavdrag anses som en lindrigare påföljd än utgångsförbud. Gränserna är dock flytande och ett stort antal dagars löneavdrag kan anses vara svårare än t.ex. sju dagars utgångsförbud. Myndigheterna får anses ha relativt stor frihet att i de enskilda fallen välja mellan dessa två olika slag av disciplinpåföljder. Valet kan betingas inte endast av förseelsens svårhetsgrad utan även av andra omständigheter, som t.ex. lämpligheten att under vissa förhållanden inskränka rörelsefriheten. Vid förseelser som är så allvarliga att man närmar sig det obligatoriska straffbara området ges genom denna bestämmelse en möjlighet att kombinera löneavdrag och utgångsförbud. Om disciplinförseelsen samtidigt utgör ett brott, skall åtalsanmälan göras. Detta framgår av 16 § disciplinlagen. Åtalsanmälan behöver dock inte göras beträffande vissa i 17 § särskilt angivna brott. Åtalsanmälan skall alltid göras om brottet riktar sig mot någon utanför försvarsmakten, om målsäganden har förklarat att han avser att föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet eller det finns skäl anta att påföljden för brottet inte kommer att stanna vid böter.

Förfarandet

Då myndigheten på grund av en anmälan eller på något annat sätt fått kännedom om att en krigsman kan antas ha gjort sig skyldig till en disciplinförseelse, skall myndigheten inleda en utredning av disciplinärendet. Detta framgår av 14 § förordningen (1987:187) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. (FDK). Utredningen leds enligt 18 § FDK av den som har rätt att avgöra ärendet. Myndigheten skall inledningsvis hålla ett förhör. Detta skall enligt 25 § disciplinlagen i regel vara muntligt. Om särskild förhørsledare är utsedd, skall denne ha en högre tjänstegrad än den hörde och vara lägst kompanichef eller motsvarande chef (18 § FDK). Om det inte bedöms vara nödvändigt att hålla muntligt förhör, kan det som anförts mot den anmälda överlämnas skriftligen. Han skall då också uppmanas att yttra sig i saken (25 § disciplinlagen). Av 19 § FDK framgår att den som skall höras för en disciplinförseelse har rätt att anlita ombud eller biträde. Bestämmelser om detta finns i 9 § förvaltningslagen (1986:223). Under utredningen kan myndigheten enligt 27 § disciplinlagen begära bevisupptagning med vittnen eller sakkunniga hos tingsrätten.

Vid varje myndighet som har att handlägga disciplinärenden skall enligt 22 § disciplinlagen finnas en auditör, vilken skall vara lagfaren. Auditörens uppgift är att biträda myndighetens chef vid handläggningen av disciplin- och ersättningsärenden. Yttrande skall inhämtas från auditören innan en disciplinpåföljd beslutas eller en åtalsanmälan görs. Auditörens medverkan skall omfatta såväl själva beslutet om att ålägga en disciplinpåföljd som skälen för beslutet. Auditören är medansvarig för de beslut som myndigheten fattar på hans tillstyrkan (23 § disciplinlagen).

Om det behövs av hänsyn till ordningen inom försvarsmakten eller av någon särskild anledning, får myndigheten i beslut om extratjänst eller utgångsförbud förordna att beslutet skall verkställas trots att det inte vunnit laga kraft (32 § andra stycket disciplinlagen).

En myndighets beslut om att ålägga en disciplinpåföljd kan överklagas. Reglerna härom finns i 48 - 54 §§ disciplinlagen. Ett beslut överklagas i allmänhet hos den tingsrätt inom vars domkrets myndigheten är lokaliserad.

Reglerna om disciplinansvar innebär bl.a. att om en krigsman förlorar eller skadar materiel, skall den myndighet där han tjänstgör eller har tjänstgjort ålägga honom en disciplinpåföljd, om han har åsidosatt den aktsamhet han skall iaktta vid handhavandet av materielen och förseelsen inte är ringa. Gäller det materiel som utlämnats till krigsmannen för personligt bruk, får myndigheten också ålägga honom ersättningsskyldighet, om han anses skadeståndsskyldig enligt skadeståndslagen (1972:207).

Om åläggande av ersättningsskyldighet finns bestämmelser i 56 § disciplinlagen. En krigsman som har ålagts ersättningsskyldighet kan också överklaga ett sådant beslut hos tingsrätten.

5 Handläggningen i domstol

Handläggningen i domstol av de ärenden som överklagats regleras i 50 - 54 §§ disciplinlagen. I domstolen tillämpas lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden. Enligt 54 § disciplinlagen förs det allmänna talan i tingsrätt och hovrätt av allmän åklagare. Huvuddragen av handläggningen vid domstol är följande.

Förfarandet är vanligen skriftligt men muntligt förhör kan hållas. Tingsrätten består vid avgörandet av saken av en lagfaren domare och tre nämndemän. Tingsrättens avgörande sker genom ett slutligt beslut som vinner laga kraft tre veckor efter beslutets datum. Tingsrätten får förordna att det meddelade beslutet, om det är verkställbart, tills vidare inte får verkställas. Tingsrättens beslut kan överklagas till hovrätt som är sista instans.

Beträffande ersättningsärendena gäller att disciplinlagens bestämmelser i tillämpliga delar skall gälla även dessa ärenden. Om krigsmannens överklagande hos tingsrätten avser endast frågan om ersättningsskyldighet, skall dock vad som gäller om rättegången i tvistemål tillämpas.

Prop. 1993/94:112

I förarbetena till disciplinlagen finns inte mycket sagt om varför man valt den ordningen att en åklagare skall föra det allmännas talan i tingsrätt och hovrätt. I Militäransvarskommitténs betänkande Nytt militärt ansvarssystem (SOU 1983:2) sägs endast (s. 78) att det ligger i öppen dag att en allmän åklagare är mera skickad som motpart än den militära myndigheten.

Under år 1990 inkom till åklagarmyndigheterna 237 överklagade ärenden angående disciplinansvar och ersättningsskyldighet enligt disciplinlagen för handläggning. Mer än hälften av myndigheterna hade inte några sådana ärenden för handläggning. De flesta myndigheter som redovisade inkomna ärenden hade endast ett fåtal ärenden av denna typ. Den myndighet som redovisade det största antalet var åklagarmyndigheten i Sollefteå som hade 42 ärenden. Under år 1990 avgjordes enligt en inhämtad uppgift 10 000 - 14 000 ärenden angående disciplinansvar och ersättningsskyldighet enligt disciplinlagen inom försvarsmakten. Den alldeles övervägande delen av ärendena överklagades således inte.

Regeringens förslag: En del av de myndigheter som i dag ingår i huvudprogram 5 i försvarsmakten kommer fr.o.m. den 1 juli 1994 att vara särskilda myndigheter utanför den nya myndigheten Försvarsmakten. Anställda hos dessa myndigheter som i krig skall vara tjänstgöringsskyldiga i Försvarsmakten kommer även i fortsättningen att vara krigsmän under höjd beredskap. Denna personal kommer då att omfattas av disciplinlagens bestämmelser och av bestämmelserna i 21 kap. brottsbalken. Övrig anställd personal hos dessa myndigheter blir däremot inte krigsmän under höjd beredskap och kommer inte längre att omfattas av dessa bestämmelser.

Disciplinlagen ändras så att frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan beträffande krigsmän, som tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten, skall prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag, vid vilken krigsmannen tjänstgör eller, om han inte längre tjänstgör, senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. Försvarsmakten får dock besluta att någon annan chef vid förbandet eller enheten med lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad skall pröva sådana frågor.

Med anledning av att den nya myndigheten Försvarsmakten inrättas föreslås dessutom en del följdändringar i disciplinlagen och i lagen (1993:599) om radiokommunikation.

UFT:s förslag: Förslaget överensstämmer såvitt nu är i fråga i stort sett med regeringens.

Remissinstanserna: De remissinstanser som har yttrat sig över UFT:s förslag i denna del har inte anfört något särskilt beträffande de frågor som behandlas i denna proposition.

Skälen för regeringens förslag:

Krigsmannabegreppet

Som tidigare nämnts är disciplinlagen tillämplig på krigsmän. Inrättandet av den nya myndigheten Försvarsmakten innebär inte några förändringar med avseende på vilken personal som är krigsmän i fred. Visserligen tjänstgör t.ex. en del värnpliktiga vid myndigheter som för närvarande ingår i huvudprogram 5 i försvarsmakten och som kommer att ligga utanför den nya myndigheten Försvarsmakten. De värnpliktiga tjänstgör dock primärt hos något förband eller hos någon annan myndighet som efter omorganisationen kommer att ingå i Försvarsmakten och

lånas endast ut till en annan myndighet. De värnpliktiga är således tjänstgöringsskyldiga enligt värnpliktslagen och krigsmän enligt 2 § 1 disciplinlagen även om deras tjänstgöring är förlagd till någon annan myndighet än Försvarsmakten. Motsvarande förhållande råder för övrigt i vissa fall redan i dag. Således tjänstgör värnpliktig personal utanför försvarsmakten vid t.ex. Försvarsdepartementet och Försvarshögskolan. Disciplinansvarsfrågor beträffande dessa värnpliktiga hanteras av den militära myndighet där de har sin primära stationering och inte av den myndighet utanför försvarsmakten där de tjänstgör. På motsvarande sätt bör i framtiden disciplinfrågorna för värnpliktiga som kommer att tjänstgöra utanför Försvarsmakten vid någon av de nuvarande huvudprogram 5-myndigheterna hanteras av Försvarsmakten.

I den mån verksamhet som i dag bedrivs inom huvudprogram 5 i försvarsmakten i fortsättningen skall bedrivas av självständiga myndigheter utanför Försvarsmakten, innebär det däremot förändringar vad gäller tillämpningsområdet under höjd beredskap för disciplinlagen. Krigsmän i krig är i dag - som tidigare har sagts - bl.a. alla anställda, när de till följd av sina anställningsavtal är tjänstgöringsskyldiga vid försvarsmakten. Detta gäller således såväl officerare som personal som har civila tjänster. Båda dessa kategorier återfinns i dag vid de nuvarande huvudprogram 5-myndigheterna.

Även Kustbevakningens och Försvarets forskningsanstalts personal blir enligt dagens system krigsmän i krig. Båda dessa myndigheter ingår nämligen i krig - men inte i fred - i den nuvarande försvarsmakten och de anställda som är tjänstgöringsskyldiga vid myndigheterna i krig blir därför krigsmän och omfattas också då av disciplinansvarssystemet och 21 kap. brottsbalken.

LEMO har i en promemoria den 19 oktober 1993 (dnr Fo93/2376/MIL) Vissa begrepp och organisationer övervägt i vad mån någon verksamhet som i fortsättningen skall bedrivas vid vissa myndigheter utanför Försvarsmakten i stället skall bedrivas av myndigheten Försvarsmakten under höjd beredskap.

LEMO har konstaterat att Försvarets materielverk, Fortifikationsverket, Försvarets forskningsanstalt, Försvarets radioanstalt, Värnpliktsverket och Kustbevakningen även i krig bör finnas kvar som självständiga myndigheter under regeringen. Däremot bör enligt LEMO vissa delar av dessa myndigheters verksamhet efter en krigsorganisering i stället utföras av Försvarsmakten och personer eller delar/enheter i dessa myndigheter vid krigsorganisering ingå i Försvarsmakten.

LEMO:s förslag har remitterats till de berörda myndigheterna som inte har haft något att erinra mot den av LEMO föreslagna ordningen.

Regeringen delar LEMO:s uppfattning att den mer operativt inriktade verksamheten vid de berörda myndigheterna i krig i stället bör bedrivas

av Försvarsmakten. Det ankommer på regeringen att närmare bestämma vilken verksamhet som vid en krigsorganisering skall överföras till Försvarsmakten.

Prop. 1993/94:112

En del av den personal som arbetar inom verksamheter som i krig skall föras över till Försvarsmakten kommer självfallet att krigsplaceras i Försvarsmakten och därmed också få ställning som krigsmän enligt 3 § 1 disciplinlagen och 21 kap. 3 § brottsbalken. Någon lagändring erfordras således inte för att denna personal även i fortsättningen skall omfattas av disciplinansvarssystemet och av brottsbalkens särregler för krigsmän under höjd beredskap.

Den personal som under höjd beredskap kommer att tjänstgöra inom sådana verksamheter som även då skall bedrivas av de ifrågavarande myndigheterna utanför Försvarsmakten blir däremot - om inga lagändringar görs - i allmänhet inte krigsmän och kommer inte heller att omfattas av disciplinansvarssystemet eller brottsbalkens bestämmelser om brott av krigsmän. Det kan dock inte anses föreligga något behov av att föreslå någon ändring i detta hänseende.

Att vara krigsman i krig innebär typiskt sett att man deltar i stridshandlingar eller att man direkt understödjer dessa. Bakom tillkomsten av vårt militära disciplinansvarssystem ligger bl.a. folkrättens krav på ett disciplinärt ansvarssystem; för att personal skall få åtnjuta folkrättsligt skydd som kombattanter måste det finnas ett sådant system. De uppgifter som den anställda personalen som inte krigsorganiseras i Försvarsmakten under höjd beredskap kommer att ha hos de nuvarande huvudprogram 5-myndigheterna, Kustbevakningen och Försvarets forskningsanstalt är inte sådana som är tänkta för tillämpningen av 21 kap. brottsbalken eller av disciplinlagen. Det enda undantaget utgörs av den personal som tas i anspråk av driftvärnet vid respektive myndighet. Driftvärnet är en del av hemvärnet, som ingår i armén. Eftersom hemvärnsmän under tid då de är tjänstgöringsskyldiga enligt 2 § disciplinlagen är krigsmän, kommer dessa anställda liksom i dag att vara krigsmän och omfattas av disciplinansvarssystemet. Disciplinansvarsfrågor för hemvärnsmän kommer självfallet att hanteras av Försvarsmakten.

Regeringen föreslår - på anförda skäl - inte någon ändring av 3 § disciplinlagen eller 21 kap. 3 § brottsbalken.

Beslutsfattare

Regeringen går härfter över till att behandla vilka följder myndigheten Försvarsmaktens inrättande får för vem som skall pröva frågor om disciplinansvar eller åtalsanmälan.

När Försvarsmakten inrättas läggs de myndigheter som ingår i huvudprogram 1-4 ner. På förslag från LEMO beslutade statsmakterna att det i Försvarsmakten skall finnas en central ledningsorganisation som be-

nämns högkvarteret. På lägre regional nivå skall den taktiska ledningen i krig utövas av fördelningschefer, försvarsområdesbefälhavare, marinkommandochefer och flygkommandochefer. Försvarsområdesbefälhavaren svarar, liksom hittills, för den territoriella ledningen. Motsvarande organisation skall också finnas i fred. De huvudsakliga uppgifterna är att genomföra krigsplanläggning, att leda produktionen av de egna krigsförbanden på uppdrag från högkvarteret och att leda ingripanden mot kränkningar av svenskt territorium. Produktionsuppdragen riktas alltså dels internt inom myndigheten Försvarsmakten till krigsförbandschefer, marinkommandochefer och flygkommandochefer samt till olika skolor m.m., dels till särskilda stöd- och produktionsmyndigheter samt till andra myndigheter och företag (prop. 1991/92:102 s. 42 ff.).

Frågor om disciplinansvar och åtalsanmälan prövas enligt 19 § disciplinlagen i dag av den myndighet där krigsmannen tjänstgör eller senast tjänstgjort, om regeringen inte föreskriver annat. Av 20 § disciplinlagen framgår att ärenden enligt 19 § skall avgöras av myndighetschefen eller, efter regeringens förordnande, av någon annan chef vid myndigheten med lägst överstelöjtnants eller kommandörkapstens tjänstegrad. Åt vissa lägre chefer får överlämnas att avgöra ärenden under förutsättning att de inte bör medföra svårare påföljd än varning, extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar (21 §).

Det är naturligt att man i förvaltningsrättsliga frågor som ärenden om disciplinansvar lägger beslutanderätten hos myndigheten. Den nya organisationen förändrar självfallet inte denna syn. Till skillnad mot i dag kommer det däremot som huvudregel att finnas endast en rikstäckande myndighet som skall pröva disciplinansvarsfrågan. I dag är det den myndighet där krigsmannen tjänstgör eller senast har tjänstgjort som prövar frågor om disciplinansvar. I framtiden kommer frågorna i fråga om krigsmän som tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten att prövas av myndigheten Försvarsmakten. I vissa fall kan det dock vara lämpligare att någon annan myndighet har beslutanderätten i disciplinärenden. Regeringen bör därför på motsvarande sätt som i dag ges befogenhet att föreskriva undantag från huvudregeln. Särskilda regler kan således behövas för polismän som utan att vara tjänstgöringskyldiga vid Försvarsmakten är skyldiga att delta i Sveriges försvar. Denna kategori är ju enligt 3 § 2 disciplinlagen krigsmän i krig. Även för vissa skyddsvakter (3 § 3 disciplinlagen) behövs särskilda bestämmelser.

Vad härefter gäller behörigheten att besluta på myndighetens vägnar kan det konstateras att det av praktiska skäl inte går att låta ärenden om disciplinansvar hos den rikstäckande Försvarsmakten avgöras av dess myndighetschef. Av hänsyn till rättssäkerheten för dem som lyder under disciplinansvarssystemet bör direkt i lagen anges på vilken nivå beslut i fråga om disciplinansvar skall fattas.

Handläggningen av disciplinärendena bör även i fortsättningen äga rum på de verksamhetsställen där den lokala förbandsproduktionen, t.ex. utbildning av värnpliktiga, finns. Liksom i dag bör vidare beslutsberättigad chef i disciplinärenden ha lokal anknytning till verksamheten. På samma sätt som i dag kommer verksamheten att bedrivas vid olika enheter, t.ex. förband och skolor. Det är därför lämpligt att cheferna för dessa enheter ges behörighet att pröva frågor om disciplinförseelse eller åtalsanmälan beträffande krigsmän som tjänstgör eller har tjänstgjort där. Detta bör i lagen uttryckas så att disciplinärendena skall avgöras av chefen för det förband eller den enhet av annat slag, vid vilken krigsmannen tjänstgör eller, om han inte längre tjänstgör, senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. Vidare bör som i dag få bestämmas att någon annan chef vid förbandet eller enheten av lägst överstelöjtnants eller kommendörkaptens tjänstegrad skall få pröva frågorna. Dock bör Försvarsmakten - i stället för som för närvarande regeringen - få bestämma i vilken utsträckning sådan delegering skall ske.

I övrigt påverkar inte omorganisationen tillämpningen av disciplinlagen på annat sätt än att vad som i dag gäller för försvarsmakten i fortsättningen kommer att gälla för den nya myndigheten Försvarsmakten. Dessutom krävs en del ändringar av redaktionell karaktär.

Ändring i lagen (1993:599) om radiokommunikation

Lagen om radiokommunikation innehåller bestämmelser om innehav och användning av radioanläggningar samt om användning av radiovågor för kommunikation, m.m. För att här i landet eller på ett svenskt fartyg eller luftfartyg utomlands få inneha eller använda en radiosändare krävs tillstånd enligt 3 § första stycket lagen om radiokommunikation. Krav på tillstånd gäller i samma utsträckning för att få inneha en radiosändare som är ofullständig eller en byggsats för tillverkning av radiosändare. Detta krav på tillstånd gäller inte för försvarsmakten. Efter hörande av Överbefälhavaren beslutar tillståndsmyndigheten om frekvenstilldelning för försvarsmakten och de ytterligare villkor som behövs.

Såsom tidigare har nämnts kommer bl.a. de myndigheter som i dag ingår i huvudprogram 1-4 i försvarsmakten att slås samman till den nya myndigheten Försvarsmakten medan vissa av de myndigheter som i dag ingår i huvudprogram 5 i försvarsmakten kommer att vara särskilda myndigheter utanför Försvarsmakten. Dessa myndigheter kommer att ha till uppgift att i olika hänseenden stödja Försvarsmakten. En av dessa myndigheter är Försvarets radioanstalt. Även i fortsättningen finns ett behov av att utöver den nya myndigheten Försvarsmakten undanta även denna myndighet från lagens krav på tillstånd. Innan tillståndsmyndigheten beslutar om frekvenstilldelning m.m. för Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt bör Försvarsmakten höras.

Tillstånd att inneha och använda radiosändare skall enligt 9 § första stycket 5 lagen om radiokommunikation meddelas, om det kan antas att användningen inte kommer att inkräkta på det frekvensutrymme som behövs för försvarsmakten. Även i denna bestämmelse bör Försvarets radioanstalt tilläggas.

Prop. 1993/94:112

I lagen om radiokommunikation bör därför dels en ändring göras i 6 § av innebörd att lagens krav på tillstånd i 3 § första stycket inte gäller för Försvarsmakten eller Försvarets radioanstalt samt att tillståndsmyndigheten före beslut om frekvenstilldelning m.m. skall höra Försvarsmakten, dels en ändring göras i 9 § första stycket 5 av innebörd att tillstånd meddelas om det inte inkräktar på frekvensutrymmet för Försvarsmakten och Försvarets radioanstalt.

7 Möjlighet för kompanichef eller motsvarande chef att besluta om löneavdrag

Regeringens förslag: Disciplinlagen ändras så att åt en kompanichef eller motsvarande chef får överlämnas att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, även om förseelsen kan medföra löneavdrag för högst tio dagar. Löneavdraget får dock inte utdömas tillsammans med utgångsförbud.

Promemorians förslag: Bortsett från att förslaget inte anger någon begränsning såvitt avser möjligheten att ålägga löneavdrag tillsammans med utgångsförbud överensstämmer det med regeringens.

Remissinstanserna: Med undantag av Sveriges centrala värnpliktsråd har samtliga remissinstanser tillstyrkt promemorians förslag.

Föreningen Sveriges Auditörer har dock anfört att möjligheten att låta en kompanichef eller motsvarande chef få besluta om löneavdrag i högst tio dagar inte bör innefatta en rätt att förena denna påföljd med utgångsförbud.

Värnpliktsrådet avstyrker förslaget med hänvisning till rådets principiellt negativa inställning till delegering av beslutanderätten i disciplinfrågor.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare anförts begränsas enligt 21 § disciplinlagen de disciplinärenden som får överlämnas åt lägst kompanichef eller motsvarande chef att handlägga bl.a. på så sätt att förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar. Möjligheten att ålägga löneavdrag är således utesluten från delegering. Bakgrunden härtill är följande.

Militäransvarskommittén föreslog i sitt betänkande (SOU 1983:2) att kompanichef även skulle kunna ålägga löneavdrag för högst tio dagar. I propositionen begränsades beslutsbefogenheterna för kompanichef till rätten att meddela varning och föreskriva extratjänst (prop. 1985/86:9 s. 67). Samtidigt hade i propositionen vid utformning av påföljderna ställning tagits för att utgångsförbud inte skulle omfatta tid under sju dagar (prop. s. 61). Riksdagen beslöt emellertid på Överbefälhavarens förordande att som påföljd bibehålla korta utgångsförbud (bet. 1985/86:JuU24 s. 49). Som en konsekvens härav vidgade riksdagen kompanichefs beslutsbefogenhet till att avse även utgångsförbud i högst fem dagar. Någon diskussion om att då också genomföra kommitténs förslag om löneavdrag förekom inte. I varje fall innehåller utskottets betänkande inget härom.

Begränsningen av beslutsbefogenheten för kompanichef har visat sig ofta innebära problem, bl.a. vid sådan typ av tjänstgöring, exempelvis tjänstgöring vid sjöburet förband, där utgångsförbud i praktiken inte går att verkställa. Om förseelsen under sådan tjänstgöring är så allvarlig att varning eller extratjänst inte utgör tillräckligt ingripande påföljd, medan å andra sidan högst fem dagars utgångsförbud skulle räcka, måste ärendet överlämnas till myndighetschefen för eventuellt åläggande av löneavdrag. En utökad befogenhet för kompanichef framstår därför som ändamålsenlig främst med hänsyn till att disciplinpåföljden kan behöva anpassas efter förhållandena i det enskilda fallet.

Kompanichefen kan som tidigare anförts enligt nuvarande regler efter delegation besluta om utgångsförbud i högst fem dagar. Av 36 § disciplinlagen framgår att en dags utgångsförbud skall anses motsvara två dagars löneavdrag. I konsekvens härmed är det lämpligt att kompanichefs befogenhet att meddela löneavdrag begränsas till högst tio dagar. Begränsningen medför att de allvarligare förseelserna fortfarande skall handläggas av vederbörande högre chef. Med beaktande härav och då förutsättningarna för delegering till kompanichef är att förfarandet inte kan antas utgöra brott och att förseelsen har erkänts anser regeringen att ett genomförande av förslaget inte innebär någon försämring av rättssäkerheten för den enskilde. Härtill kommer dels att löneavdrag i princip är att anse som en mildare disciplinpåföljd än ett kortvarigt utgångsförbud, dels att det alltid finns rätt att få en kompanichefs beslut om disciplinpåföljd omprövat av den högre chefen och att dennes beslut i sin tur alltid kan överklagas till domstol.

Enligt 23 § disciplinlagen skall yttrande inhämtas från auditör, innan en disciplinpåföljd beslutas eller en åtalsanmälan görs. Ett sådant yttrande behövs dock inte i ärenden som avgörs av den chef som avses i 21 §. Ändringen får till följd att yttrande från auditör inte längre kommer att behövas i ärenden som delegerats till en kompanichef där disciplinpåföljden löneavdrag bestäms. Vid omprövning av beslutet enligt 46 § disciplinlagen skall auditören alltid yttra sig. Även härigenom upprätthålls kravet på rättssäkerhet.

Enligt 15 § disciplinlagen får - som tidigare anförts - löneavdrag bestämmas tillsammans med utgångsförbud, om det krävs av hänsyn till ordningen inom försvarsmakten. Med hänsyn till att bestämmelsen är avsedd att tillämpas vid särskilt allvarliga förseelser bör en sådan påföljdskombination även i fortsättningen få åläggas endast av vederbörande högre chef. Ett ytterligare skäl att inte låta en utökad beslutsbefogenhet för kompanichef innefatta en rätt att meddela löneavdrag tillsammans med utgångsförbud är att denne inte har tillgång till auditör.

Prop. 1993/94:112

8 Vem skall föra det allmännas talan i ärenden om disciplinansvar och ersättningsskyldighet i domstol

Regeringens förslag: I tingsrätten och hovrätten skall det allmännas talan i ärenden om disciplinansvar och ersättningsskyldighet enligt disciplinlagen föras av Försvarsmakten eller annan myndighet som handlägger disciplinärende enligt disciplinlagen.

Åklagarutredningens förslag: Överensstämmer med regeringens (se betänkandet, Del A, s. 241 ff).

Remissinstanserna: Nästan alla remissinstanser tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran. Göteborgs tingsrätt avstyrker förslaget med motivering att en åklagare är bättre skickad än en "militärmyndighet" att sköta det rättsliga förfarandet inför domstol.

Skälen för regeringens förslag: En utgångspunkt för den översyn av åklagarrollen som Åklagarutredningen -90 gjort är att åklagarna skall koncentrera sina insatser på sådant som kräver åklagarkompetens. Endast om starka skäl talar för det skall åklagarväsendet handha uppgifter som inte har anknytning till brottmålsförfarandet.

Ärenden om disciplinansvar och ersättningsskyldighet vilar på förvaltningsrättslig grund och har därför inte någon naturlig koppling till åklagarnas straffrättsliga uppgifter. Av redovisningen i det föregående (avsnitt 5) framgår att endast en förhållandevis liten del av disciplinärendena överklagas. Handläggningen av dessa ärenden kan därför knappast kräva några mer betydande resurser av åklagarna. Som har framhållits av Åklagarutredningen är dock i tider av resursknapphet varje åtgärd som medför att åklagarna kan ägna sig åt sin huvuduppgift inom brottmålsområdet av värde. Enligt regeringens mening är detta dock inte i sig tillräckligt skäl för att ändra nuvarande ordning. Därutöver måste självfallet krävas att dessa ärenden kan hanteras rättssäkert och effektivt utan medverkan av åklagare. Det naturliga alternativet till att åklagare för det allmännas talan i disciplinärendena är att denna upp-

gift läggs på den myndighet som beslutat i ärendet. Om detta alternativ framstår som minst lika effektivt och om kraven på ett rättssäkert förfarande uppfylls, talar enligt regeringens mening starka skäl för att myndigheten skall utföra det allmännas talan.

Av 2 § verksförordningen (1987:1100) framgår att varje myndighet inom sitt verksamhetsområde företräder staten vid domstol. Detta är huvudregeln. I 4 § förordningen (1992:511) med instruktion för Försvarets civilförvaltning har dock hittills föreskrivits bl.a. att Försvarets civilförvaltning skall föra statens talan vid domstol inom verksamhetsområdet för de myndigheter som hör till Försvarsdepartementet. I samband med att försvarsmakten omorganiseras och Försvarets civilförvaltning läggs ned skall Försvarsmakten och övriga myndigheter under Försvarsdepartementet var och en inom sitt ansvarsområde föra statens talan inför domstol (prop. 1992/93:100, bil.5, bet. 1992/93:FöU9, rskr.1992/93:333). Den särreglering som hittills gällt i detta hänseende för Försvarsdepartementets myndigheter har upphört att gälla redan den 1 januari 1994. Mot bl.a. denna bakgrund finns det anledning att ifrågasätta om inte Försvarsmakten bör ges talerätt i disciplinärendena.

I den nya myndigheten Försvarsmakten kommer det att finnas en juriststab i högkvarteret med ett tiotal jurister. Det kan förväntas att denna juristkompetens kommer att användas bl.a. vid utförande av myndighetens talan i domstol. Härtill kommer att det rättsliga förfarandet i disciplinärenden sker under medverkan av en auditör, som också skall vara en kvalificerad jurist. De allra flesta av de disciplinärenden som avgörs överklagas dessutom inte. Den största erfarenheten av denna ärendetyp torde således finnas vid de myndigheter som i dag har att utreda och fatta beslut i dem.

En allmän åklagare har naturligtvis en mycket större erfarenhet av att uppträda inför rätta än vad en företrädare för Försvarsmakten har. I det avseendet är det naturligtvis korrekt att - som Göteborgs tingsrätt - beteckna åklagaren som mer skickad som motpart än den militära myndigheten. Man får dock inte glömma att en myndighet av Försvarsmaktens storlek med nödvändighet kommer att vara part vid ett inte försumbart antal mål vid domstol.

Förfarandet i överklagade disciplinärenden vid tingsrätten är i de allra flesta fall skriftligt. Då ett överklagat beslut inkommer till tingsrätten inforrdar denna ett yttrande från åklagaren. Denne avger därefter ett yttrande över vad klaganden anfört mot bakgrund av vad saken rör. Myndigheten som har beslutat om disciplinpåföljden m.m. måste enligt regeringens mening anses lika väl skickad som åklagaren att avge ett sådant yttrande, särskilt som myndigheten vid handläggningen av denna typ av ärenden har biträde av kvalificerade jurister. Några rättssäkerhetsskäl kan enligt regeringens mening inte åberopas för att det skall vara åklagaren som avger yttrandet. Tingsrätten avgör sedan saken och

dess behandling av denna är en tillräcklig garanti för ett rättssäkert förfarande. En representant för Försvarsmakten måste också anses kapabel att kunna uppträda vid de fåtaliga muntliga förhandlingar som förekommer i denna typ av ärenden. Saken kan inte anses mer komplicerad än att en inte juristutbildad befattningshavare vid myndigheten efter rådgivning av myndighetens jurister och auditören bör kunna klara av detta. Om åklagares befattningshavare med överklagandeärenden upphör och myndigheten ges behörighet att föra det allmänna talan i dessa fall, får också frågan om vem som skall företräda staten när överklagandet hos tingsrätten endast avser ersättningsbeslut sin lösning.

På grund av det anförda föreslår regeringen att uppgiften att föra talan i dessa typer av ärenden flyttas från allmän åklagare till Försvarsmakten. I den mån regeringen med stöd av 19 § har föreskrivit att någon annan myndighet skall pröva frågor om disciplinansvar bör den myndigheten på motsvarande sätt föra sin talan i domstol. Bestämmelsen i 54 § disciplinlagen bör därför ändras på så sätt att den myndighet som har meddelat beslutet får föra det allmänna talan i tingsrätt och hovrätt.

9 En ny myndighet för hantering av pliktpersonal

Regeringens förslag: En ny myndighet för hanteringen av pliktpersonal inrättas den 1 juli 1995. Värnpliktsverket och Vapenfristyrelsen avvecklas vid samma tidpunkt.

Pliktutredningens och UFT:s förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har över lag varit positiva till förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Totalförsvarets personalförsörjning säkerställs i dag genom bl.a. ett antal pliktlagar. I det krigsomställda samhället kommer en stor del av befolkningen att med stöd av någon plikttag kallas in till tjänstgöring inom totalförsvaret.

Pliktutredningens betänkande behandlar främst principer för personalförsörjningen inom totalförsvaret men också det framtida behovet av personal inom totalförsvaret. Utredningen föreslår en tjänstgöringsplikt som omfattar alla svenska medborgare och alla som är bosatta i Sverige. Tjänstgöringsplikten benämns av utredningen totalförsvarsplikt. Enligt förslaget skall totalförsvarsplikten bestå av värnplikt, civilplikt och allmän tjänsteplikt. Totalförsvarsplikten skall omfatta en skyldighet

för alla i åldern 16-70 år som är svenska medborgare eller bosatta i Sverige - män och kvinnor - att tjänstgöra inom totalförsvaret. Skyldigheten att tjänstgöra inom det militära försvaret föreslås emellertid endast gälla svenska män i åldern 19-47 år. Svenska kvinnor föreslås dock få rätt att mönstra varefter de skall kunna antas för tjänstgöring i samma befattningar som svenska män som genomgått mönstring. Vidare föreslås att möjligheten att fullgöra tjänstgöringsplikten såsom vapenfri skall finnas kvar inom ramen för totalförsvarsplikten.

Pliktutredningen har föreslagit att det skall bildas en ny central statlig myndighet, kallad Totalförsvarets personalverk, med uppgift att svara för inskrivning och redovisning av främst pliktpersonal för både det militära och det civila försvaret. Enligt Pliktutredningen skall myndigheten ge stöd åt bl.a. kommuner och myndigheter som har ansvar för att olika verksamheter inom totalförsvaret bemannas. Myndigheten bör enligt utredningen överta ansvar och uppgifter från Värnpliktsverket och Vapenfristyrelsen, vilka därmed kan läggas ned. Myndigheten bör enligt utredningen också kunna utföra en del uppgifter som rör pliktpersonal åt myndigheter på central och regional nivå.

Myndighetens uppgifter bör enligt Pliktutredningen vara nästan uteslutande av verkställande karaktär. Besluten om inriktningen av inskrivningen och utbildningen bör fattas av de myndigheter inom totalförsvaret som svarar för en verksamhet i krig. Enligt utredningen bör de viktigaste uppgifterna för den nya myndigheten vara att analysera tillgången på pliktpersonal, utveckla metoder för urval, informera, pröva de mönstringskyldiga, kalla till utbildning samt registrera, redovisa och krigsplacera de utbildade. Myndigheten bör vidare samverka med andra statliga myndigheter, kommuner, landsting, företag och organisationer i frågor som gäller totalförsvarets personalförsörjning. Utredningen föreslår också att den nya myndigheten skall behandla ärenden som avser enskildas rätt enligt pliktförfattningarna.

UFT har i sina lagförslag utgått från att en ny myndighet bildas för att sköta de uppgifter som angetts.

De avgivna betänkandena har remissbehandlats och bereds för närvarande inom regeringskansliet med sikte på att en proposition om en ny lagstiftning om totalförsvarsplikt, efter hörande av Lagrådet, skall kunna föreläggas riksdagen sent under våren 1994. Lagstiftningen kan beräknas träda i kraft den 1 juli 1995. En ny myndighet bör i så fall inrättas vid samma tidpunkt.

Chefen för Försvarsdepartementet har med stöd av regeringens bemyndigande den 28 oktober 1993 (dir. 1993:121) beslutat att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda hur en ny myndighet för pliktpersonal bör organiseras. Enligt direktiven skall utredaren på grundval av Pliktutredningens och UFT:s förslag överväga hur en ny myndighet för inskrivning, inkallelse, krigsplacering och hantering i övrigt av

På de skäl som utredningarna anfört anser regeringen att den föreslagna totalförsvarsplikten bör införas i huvudsak i enlighet med utredningarnas förslag. För att åstadkomma detta kommer det att behövas ett omfattande lagstiftningsarbete. Den proposition om en ny lagstiftning om totalförsvarsplikt som regeringen avser att förelägga riksdagen under senvåren 1994 kan inte komma att bli föremål för riksdagsbehandling förrän under hösten 1994. En ny lagstiftning bör dock enligt regeringens uppfattning kunna träda i kraft den 1 juli 1995. Som utredningarna föreslagit bör en ny myndighet för hantering av pliktpersonal inrättas samtidigt med att den nya lagstiftningen träder i kraft. För att ett arbete med att inrätta den nya myndigheten och med att avveckla Värnpliktsverket och Vapenfristyrelsen skall kunna påbörjas i god tid bör riksdagen redan under våren 1994 ta ställning till dessa frågor. Om riksdagen godkänner regeringens förslag, avser regeringen att snarast därefter tillsätta en organisationskommitté med uppgift att organisera den nya myndigheten.

10 Specialmotivering

Förslaget till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

20 §

I bestämmelsen regleras vem som får besluta i disciplinärenden och ärenden om åtalsanmälan såvitt avser den som tjänstgör eller har tjänstgjort vid Försvarsmakten. Endast beträffande Försvarsmakten behövs särregler för vem som får besluta i ärendena. Enligt förslaget är chefen för det förband eller den enhet av annat slag, vid vilken krigsmannen tjänstgör eller, om han inte längre tjänstgör, senast har tjänstgjort, alltid behörig att besluta i dessa frågor, om chefen har lägst överstes eller kommandörs tjänstegrad. Detta överensstämmer i huvudsak med vad som gäller i dag. Skillnaden är att enheterna inte längre är självständiga myndigheter utan ingår i myndigheten Försvarsmakten. Dessutom medför förslaget att Försvarsmakten - i stället för som i dag regeringen - får bestämma att någon annan chef vid förbandet eller enheten med lägst överstelöjtnants eller kommandörkapstens tjänstegrad få pröva frågorna.

21 §

Bestämmelsen överensstämmer väsentligen med vad som gäller i dag. Möjligheten att delegera beslutanderätten har dock utökats till att omfatta även beslut om löneavdrag för högst tio dagar.

Förslaget till det nya tredje stycket medför att den utökade behörigheten för en kompanichef eller motsvarande chef inte innefattar rätt att på sätt som sägs i 15 § ålägga löneavdrag tillsammans med utgångsförbud. Prop. 1993/94:112

40, 44, 46, 47 och 60 §§

Ändringarna i dessa paragrafer är följdändringar till ändringen i 20 §.

54 §

På under avsnitt 8 anförda skäl föreslås att paragrafen ändras på så sätt att Försvarsmakten eller - i fråga om krigsmän som inte tjänstgör eller tjänstgjort vid Försvarsmakten - den myndighet som regeringen föreskriver, företräder staten i tingsrätt och hovrätt i disciplin- och ersättningsärenden.

Övergångsbestämmelse

Bestämmelsen innebär att de regler som i dag gäller för vem som skall föra det allmännas talan i disciplin- och ersättningsärenden fortfarande skall gälla för sådana ärenden som har kommit in till en tingsrätt före den 1 juli 1994.

3. Kompanichefs behörighet

Enligt 21 § LDK får myndighet överlämna åt andra chefer vid myndigheten, dock lägst kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, under förutsättning att

1. förfarandet inte kan antas utgöra brott,
2. förseelsen har erkänts och
3. förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extra-tjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar.

Den fråga som Överbefälhavaren vill behandla rör punkten 3. De disciplinpåföljder enligt LDK som får användas ställer ofta en myndighet inför ett val mellan löneavdrag och utgångsförbud. Avgörande vilken av dessa påföljder som bör väljas kan ses i två perspektiv. Det ena är att påföljden utgångsförbud får anses vara den strängaste och därför inte bör komma till användning annat än i de fall det är påkallat med hänsyn till förseelsens art. Det andra är att tjänstgöringsförhållandena eller liknande omständigheter gör att ett utgångsförbud inte kan verkställas. Krigsmannens uttryckning kan exempelvis vara nära förestående och frågan avser exempelvis förseelse mot materiell-disciplinen. I sådana fall måste påföljden bestämmas till löneavdrag. Särskilt i de senare fallen, när det inte varit möjligt för en kompanichef att besluta om kortare utgångsförbud av praktiska och andra skäl, har alternativet varit ett löneavdrag.

Beslut om löneavdrag är en kompanichef (motsv) inte behörig att fatta utan måste i sådan situation överlämna hela ärendet till myndighetens chef att pröva. Denna begränsning i kompanichefens möjligheter har under de gångna åren vållat administrativa problem och uppfatts som en byråkratisering av handläggningen.

I den undersökning som Överbefälhavaren lät företa under våren 1989 har merparten myndigheter påtalat behovet av att en kompanichef till-läggs rätten att också få besluta om löneavdrag. I den förfrågan som gjordes i början av 1991 har uppfattningen ånyo bekräftats. Något bärande motiv mot att inte låta kompanichefen besluta om löneavdrag har inte heller anförts i lagstiftningen.

Mot den bakgrund ställer sig Överbefälhavaren positiv till att utvidga kompanichefers (motsv) rätt att besluta även om löneavdrag. Det bör förslagsvis begränsas till tio löneavdrag, vilket vid en omvandling mellan olika påföljder motsvarar fem dagars utgångsförbud. Det kan

noteras att värnpliktslagsutredningen (VLU) i sitt betänkande (SOU 1990:89) haft att överväga att anpassa de värnpliktigas disciplinsystem till vad som skulle gälla för vapenfria tjänstepliktiga. I VLU:s förslag ingår också att arbetsledare (motsv) skall tilläggas ungefär samma befogenheter i disciplinärt avseende som kompanichefer. Förutsättningen för en arbetsledare att ålägga en vapenfri tjänstepliktig en disciplinpåföljd föreslås vara densamma som för värnpliktiga men med den skillnaden att han också skulle kunna besluta om tio löneavdrag.

Prop. 1993/94:112
Bilaga 1

Överbefälhavaren föreslår därför att 21 § LDK ändras så att kompanichef (motsv) även får besluta om påföljden löneavdrag, dock högst tio.

Förteckning över de remissinstanser som avgett
yttrande över Överbefälhavarens promemoria
1991-09-26

Prop. 1993/94:112
Bilaga 2

1. Riksdagens ombudsmän
2. Justitiekanslern
3. Riksåklagaren
4. Domstolsverket
5. Chefen för armén
6. Chefen för marinen
7. Chefen för flygvapnet
8. Försvarets civilförvaltning
9. Socialstyrelsen
10. Svea hovrätt
11. Kammarrätten i Sundsvall
12. Stockholms tingsrätt
13. Falu tingsrätt
14. Sveriges Centrala Värnpliktsråd
15. Föreningen Sveriges Auditörer

Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över Betänkandet (SOU 1992:61) Ett reformerat åklagarväsende, Del A

1. Riksdagens ombudsmän
2. Justitiekanslern
3. Domstolsverket
4. Riksåklagaren
5. Rikspolisstyrelsen (Polismyndigheterna i Göteborg, Malmö och Norrköping, Polishögskolan samt Polisförbundet)
6. Överbefälhavaren
7. Försvarets civilförvaltning
8. Kustbevakningen
9. Vägverket
10. Statskontoret
11. Riksrevisionverket
12. Stockholms tingsrätt
13. Jönköpings tingsrätt
14. Göteborgs tingsrätt
15. Länsrätten i Stockholms län
16. Regionåklagarmyndigheten i Stockholm
17. Regionåklagarmyndigheten i Linköping
18. Regionåklagarmyndigheten i Jönköping
19. Regionåklagarmyndigheten i Kalmar
20. Regionåklagarmyndigheten i Gävle
21. Regionåklagarmyndigheten i Härnösand
22. Regionåklagarmyndigheten i Umeå
23. Åklagarmyndigheten i Alingsås
24. Åklagarmyndigheten i Borås
25. Åklagarmyndigheten i Danderyd
26. Åklagarmyndigheten i Handen
27. Åklagarmyndigheten i Huddinge
28. Åklagarmyndigheten i Nacka
29. Åklagarmyndigheten i Södertälje

Härigenom föreskrivs att 20, 21, 40, 46, 47, 54 och 60 §§ lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 §

Ärenden som avses i 19 § skall avgöras av myndighetschefen eller, efter regeringens förordnande, av någon annan chef vid myndigheten med lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad.

Vid Försvarsmakten skall ärenden som avses i 19 § avgöras av chefen för den enhet där krigsmannen tjänstgör eller senast har tjänstgjort, om chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad eller, efter Försvarsmaktens bestämmande, av någon annan chef vid samma enhet med lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad.

21 §

Myndighetschefen får överlämna åt andra chefer vid myndigheten, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, under förutsättning att

En chef som avses i 20 § får överlämna åt andra chefer som tjänstgör under honom, dock lägst en kompanichef eller motsvarande chef, att pröva frågor om disciplinansvar för personal som står under deras befäl, under förutsättning att

1. förfarandet inte kan antas utgöra brott,
2. förseelsen har erkänts och

3. förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning eller extratjänst eller utgångsförbud i högst fem dagar.

3. förseelsen inte bör medföra svårare påföljd än varning, extratjänst, löneavdrag för högst tio dagar eller utgångsförbud i högst fem dagar.

En kompanichef eller motsvarande chef får dock inte ålägga löneavdrag tillsammans med utgångsförbud.

40 §

Den som har omhändertagit en krigsman skall skyndsamt anmäla detta till *den myndighet som anges i 19 §*. Har omhändertagandet inte redan upptört, skall *myndigheten* omedelbart pröva om det skall bestå.

Den som har omhändertagit en krigsman skall skyndsamt anmäla detta till *den chef som avses i 20 §*. Har omhändertagandet inte redan upphört, skall denne omedelbart pröva om det skall bestå.

46 §

En krigsman som har ålagts disciplinpåföljd av en chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *myndigheten*. En sådan begäran skall göras skriftligen hos *myndigheten* inom fem dagar från den dag då krigsmannen fick del av beslutet. Mot ett sådant beslut får talan inte föras i annan ordning.

En krigsman som har ålagts disciplinpåföljd av en chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *den chef som avses i 20 §*. En sådan begäran skall göras skriftligen hos *denne* inom fem dagar från den dag då krigsmannen fick del av beslutet. Mot ett sådant beslut får talan inte föras i annan ordning.

En begäran som har kommit in för sent skall inte prövas.

Då myndigheten omprövar ett beslut, skall bestämmelserna i 20 och 23-31 §§ tillämpas.

Då ett ärende omprövas enligt första stycket, skall bestämmelserna i 23-31 §§ tillämpas.

47 §

I ärenden om omprövning av beslut om extratjänst eller utgångsförbud får *myndigheten*, om beslutet är verkställbart, förordna att det tills vidare inte får verkställas.

I ärenden om omprövning av beslut om extratjänst eller utgångsförbud får *den som omprövar beslutet*, om beslutet är verkställbart, förordna att det tills vidare inte får verkställas.

54 §

I tingsrätten och hovrätten förs det allmännas talan av *allmän åklagare*.

I tingsrätten och hovrätten förs det allmännas talan av *den myndighet som har meddelat beslutet*.

60 §

En krigsmän som har ålagts ersättningsskyldighet av chef som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *myndigheten*. Bestämmelserna i 46 § skall därvid tillämpas.

En krigsman som har ålagts ersättningsskyldighet av *en chef* som avses i 21 § får begära omprövning av beslutet hos *en chef som avses i 20 §*. Bestämmelserna i 46 § skall därvid tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1994. För disciplin- och ersättningsärenden som har inkommit till en tingsrätt före den 1 juli 1994 gäller dock fortfarande äldre bestämmelser.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-12-16

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Bækkevold.

Enligt en lagrådsremiss den 2 december 1993 (försvarsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1986:644) om disciplinförseelser av krigsmän, m.m.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Thomas Johansson.

Förslaget föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

I förtydligande syfte föreslår Lagrådet att 20 § får följande lydelse.

"Vid Försvarsmakten skall ärenden som avses i 19 § prövas av chefen för det förband eller den enhet av annat slag, vid vilken krigsmannen tjänstgör eller, om han inte längre tjänstgör, senast har tjänstgjort, såvida chefen har lägst överstes eller kommendörs tjänstegrad. Försvarsmakten får dock besluta, att någon annan chef vid förbandet eller enheten som har lägst överstelöjtnants eller kommendörkapstens tjänstegrad får pröva ärendena."

Den i remissen föreslagna ändringen i fråga om beslutsmakten enligt 20 § bör föranleda följdändringar även i 44 §.

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 januari 1994.

Närvarande: B. Westerberg, ordförande, och statsråden Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidsson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

Föredragande: statsrådet Björck

Regeringen beslutar proposition 1993/94:112 Disciplinförseelser av krigsmän m.m.